

« І звичаї, і мова, і давнина свята »

(До Дня слов'янської писемності і культури)

***« Душа, що не знає літер –
мертва душа... »***

Кирило

Міста і села одяглися зеленню, точно приготувалися до важливого для нас всіх свята – Дня слов'янської писемності і культури. Традиція відзначати це свято зародилась ще в кінці 80-х рр. минулого століття.

День слов'янської писемності і культури встановлений в Україні згідно з Указом Президента України «Про День слов'янської писемності і культури» від 17 вересня 2004р. № 1096/2004. Відзначається щорічно 24 травня в день вшанування пам'яті святих рівноапостольних Кирила і Мефодія. Вони – творці писемності, здійснили переклад богословських книг з грецької мови на старослов'янську, поширювали християнське вчення. Поява абетки і виникнення писемності сприяли розвитку літератури слов'янських народів, і слов'янська мова стала третьою в Європі після грецької та латини.

Крім України, День слов'янської писемності і культури святкують також у Росії, Білорусі, Болгарії, Сербії, Македонії, Чорногорії та у ряді інших країн.

Напевно, ніхто з нас не замислювався над тим, яке значення для кожного народу має писемність, а разом з нею і культура. Адже писемність і культура – поняття взаємопов'язані і невід'ємні.

Мова й писемність є факторами, що утворюють культуру. Якщо у людей відібрати право або можливість говорити рідною мовою, то це буде найважчим ударом по їхній культурі. Якщо в людини відібрати книги рідною мовою, то вона втратить найважливіші скарби своєї культури.

Слов'янська писемність і культура належать до найдавніших у Європі. Як доводять вітчизняні та зарубіжні вчені, писемність народу, що прийшов з Азії і розселився по Дунаю, Дністру, Бугу, Дніпру та Віслі виникла задовго до прийняття християнства. Задовго до того часу, яким датовано перші писемні пам'ятки, що дійшли до наших днів.

Тривалий час побутувала думка, що наша писемність з'явилася лише після хрещення Русі, коли з Візантії та Болгарії прийшли на Русь богослужбні книги. Проте у багатьох місцях, де колись селилися наші пращури, особливо в Північному Причорномор'ї, археологи не раз знаходили на кам'яних плитах, надгробках, амфорах таємничі, незрозумілі знаки. Але питання про існування писемності в ті давні часи залишається відкритим і нині.

Германці, франки, слов'яни та інші народи по-різному сприймали духовні цінності античності, по-різному бачили шляхи їхнього подальшого розвитку. Племена й народи стимулювали один одного, обмінювалися набутим досвідом, сприяючи тим самим розвитку культури всіх етнічних об'єднань від Атлантики до Дніпра та Волги, від Скандинавії до Середземномор'я.

Слов'янам були притаманні всі типові чесноти, вади варварів. Прокопій Кесарійський та інші автори зображували слов'ян як витривалих, загартованих, хоробрих, волелюбних, невибагливих людей. Згадувалася їхня незлобивість, непідступність, надзвичайна чесність і доброзичливе ставлення до чужинців. Відзначалася вражаюча цнотливість слов'янських жінок, більшість із них сприймали смерть свого чоловіка як власну, часто виявляючи готовність добровільно піти з життя.

Давні автори змальовували слов'ян як таких, що не бажали служити або підкорятися будь-кому.

Початок писемності – особлива віха в історії кожного народу, в історії його культури.

Перший історик давньої слов'янської писемності болгарський книжник, учений Черногорець Храбр, який жив у Х столітті при дворі болгарського царя Симеона, у книзі «Сказання про письмена» розповідає про два етапи розвитку слов'янського письма. Перший – коли слов'яни ще були язичниками, отож читали за допомогою рисок та зарубок. Другий етап – після прийняття християнства, коли вони почали писати римськими й грецькими письменами.

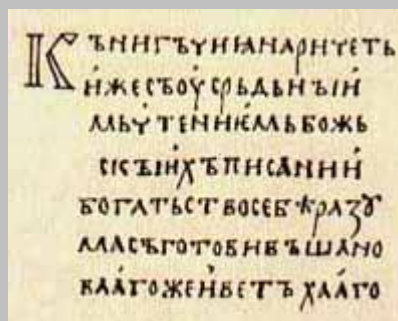
У глибині тисячоріч і сторіч зазвичай губляться імена творців писемності того чи іншого народу або мовної сім'ї. Але слов'янська писемність має зовсім дивне походження. Завдяки цілому ряду історичних свідчень нам відомо про початок слов'янської писемності та про її творців – святих рівноапостольних братів Кирила і Мефодія.

Батьківщиною братів Константина (так звали Кирила до прийняття ім чернецтва) і Мефодія була Македонська область Візантії, а саме головне місто області – Фессалоніки, або слов'янською Солунь.

Константин філософ склав слов'янам азбуку й разом із братом переклав перші тексти з Євангелія й Псалтиря. Таким чином, 863 рік в історії слов'янської культури відзначений як рік створення слов'янської азбуки, що ознаменувала початок слов'янської освіти.

Перекладацька робота Константина філософа почалася з Євангелія від Іоанна. Першими словами, написаними слов'янськими буквами, були початкові слова великоднього євангельського читання «На початку було Слово»

Створення слов'янської писемності не було тільки винаходом абетки. Була пророблена колосальна робота зі створення інструментарію слов'янської писемності. Книги, які перекладали із грецької й писали слов'янською мовою Кирило і Мефодій, містили зразки цілої низки літературних жанрів. Наприклад, біблійні тексти включали історичний і біографічний жанри, монологи й діалоги, а також зразки вишуканої поезії. Слов'янські тексти, перекладені первоучителями були богослужбовими, здебільшого призначеними для проголошення на розпів або для хорового виконання й служили тим самим розвитку музичної культури слов'ян.

Перші переклади патристичних текстів слов'янською мовою містили в собі твори філософського характеру. Перші

ж церковно-канонічні слов'янські збірники містили переклади пам'яток візантійського законодавства, тобто поклали початок правовій літературі слов'ян.

Православна місія Кирила й Мефодія стала також вирішальним фактором для формування єдиного культурного простору слов'янських народів. У рукописі «Слово вчителя нашого Костянтина філософа» Константин звертається до всіх слов'янських народів: *«Тем же услышите словени вси... Слышите, словенск народ весь... Се же все мы, братие словени, замышляюще, глаголем светподобающ...»*.

Це звернення до всіх народів слов'янського світу, який у IX столітті в мовному відношенні був не настільки розділеним, як у наступні сторіччя. Від Балтійського моря на півночі до Егейського моря й Адриатики на півдні, від Лаби (Ельби) і Альп на заході й до Волги на сході розселилися слов'янські племена: морави, чехи, хорвати, серби, дуліби, тиверці, радимичі, в'ятичі. Усі вони говорили на «языке словеньском» і всі отримали від своїх першовчителів освіту й рідну літературу.

Значення діяльності Кирила і Мефодія полягало в створенні слов'янської азбуки, розробці першої слов'янської літературно-письмової мови, формуванні основ створення текстів на слов'янській літературно-письмовій мові. Кирило-мефодіївські традиції були найважливішим фундаментом літературно-письмових мов південних слов'ян, а також слов'ян Великоморавської держави. Крім того, вони вплинули на формування літературно-письмової мови й текстів в Давній Русі, а також її нащадках – білоруської, російської й української мов.

Двадцятирічна просвітницька діяльність Кирила та Мефодія і їх учнів мала всеслов'янське значення: вони підняли освіту і спільну культуру слов'янських народів на високий щабель, заклавши тим самим основи церковнослов'янської писемності, фундамент усіх слов'янських літератур. Тому 24 травня – це день, який об'єднує всі слов'янські народи і дає змогу кожному поринути в історію та виховати в собі часточку патріотизму.

